

Відгук
офіційного опонента про дисертаційне дослідження
Тимчик Марини Павлівни
«Педагогіка Олександра Духновича в контексті суспільних і
соціокультурних змін на Закарпатті у ХІХ столітті», подане на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність порушеної проблеми не викликає жодних сумнівів, адже окреслене проблемне поле є органічною складовою новопосталих соціально-педагогічних завдань, пов'язаних із відродженням національної системи в освіті з опертям на збереження і примноження культурно-історичних традицій українського народу, вихованням гідних громадян нашої демократичної європейської держави. Цілковито очевидною є й своєчасність обраної з добувачкою теми дослідження, оскільки порушено принципово важливе для вітчизняного соціуму та теорії і практики освіти коло питань, розв'язання ключового з яких – розвиток системи національного виховання – уможливило здійснення реального кроку до творчого втілення філософії Нової української школи. Гостроту обраної М. П. Тимчик теми, понад усе, пов'язуємо із форматом дослідницького пошуку – розширенням наукових уявлень саме про виховний сегмент багатогранної педагогічної спадщини О. Духновича. До того ж дисертантка слушно акцентує й на наявних суперечностях, котрі посилюють своєчасність звернення до окресленої теми.

Маємо наголосити, що аналіз і тексту дисертації, і тексту автореферату дають підстави стверджувати про таке: з одного боку, цілковито вмотивовано і коректно представлений дослідницький апарат, а, з іншого – виважено і аргументовано визначено хронологічні та територіальні межі дослідження.

Дисертація має незаперечну наукову новизну. Тут вперше презентований саме комплексний аналіз педагогічної персоналії Олександра Духновича у контексті суспільних і соціально-культурних реалій Закарпаття в ХІХ столітті, виокремлено і схарактеризовано дослідницькі підходи до вивчення доробку вченого в межах науковообґрунтованих етапів історіографічних студій, виважено представлено авторську наукову позицію щодо періодизації життєвого й педагогічного шляху О. Духновича на Закарпатті у ХІХ столітті. Констатуємо й незаперечність наукової новизни дослідження М. П. Тимчик за параметрами «доповнено», «вдосконалено», «до наукового обігу введено невідомі й маловідомі історіографічні джерела та матеріали». Вважаємо, що дисертантці вдалося всебічно обґрунтувати наукову доцільність використання педагогічного явища «духновичезнавство» в освітньому просторі закладів вищої освіти.

До зазначеного додамо ще й таке: наукове значення проведеного здобувачкою дослідження вбачається також і у виявленні суспільно-політичних, соціо-культурних передумов та суспільних й соціальних чинників формування педагогічного світогляду О. Духновича, висвітленні сутності і складників його вихованої концепції та виховного ідеалу.

Практичне значення дослідження М. П. Тимчик теж є незаперечним, оскільки йдеться про втілений і рекомендований до широкого впровадження в освітню практику досить змістового і цікавого, на наш погляд, фактичного матеріалу, котрий суттєво збагачує як нормативні, так і вибіркові навчальні дисципліни, які засвоюють здобувачі вищої освіти та педагоги-практики на етапі післядипломної освіти. До того ж висвітлий у дисертаційній роботі підхід до періодизації життєвого й педагогічного шляху О. Духновича може слугувати алгоритмом щодо презентації інших персоналій, а, відтак – бути осмисленим в якості компонента збагачення педагогічного сенсу порівняно нової для вітчизняного соціуму соціальної інституції – педагогічної інтернатури.

Дисертація здобувачки становить чітку структурно-композиційну цілісність. Рецензоване історико-педагогічне дослідження побудоване за класичною моделлю.

Так, у першому розділі – *«Теоретичні та історико-педагогічні засади дослідження педагогічної спадщини Олександра Духновича»* – із знанням справи аналізується джерельна основа й історіографія дослідження. На схвалення заслуговує звернення дисертантки до зосередженої у фондосховищах рукописної спадщини О. Духновича, малодосліджувального його епістолярію та мемуарної прози. До того ж до аналітичної роботи залучено й оцінку педагогічної спадщини не лише вітчизняних, а й зарубіжних (зокрема, американських, чеських, словацьких) славістів. При цьому нам особливо імponує те, що здобувачка не обминає й факт наявності помилкових тверджень деяких дослідників спадщини О. Духновича (див. с.46–49, с.80, с.86 тексту першого підрозділу). Вона звертає цілковиту правомірну увагу й на причини того, чому саме О. Духнович – один із перших в історії Закарпаття професійних учених-педагогів – за життя характеризувався відносно низькою популярністю; аргументує своє бачення заслуги видатного педагога не лише перед країнами, а й усієї України (див. с.64).

Ключове значення у другому розділі дистанційної роботи – *«Освітньо-виховний потенціал педагогічної спадщини Олександра Духновича (1803-1865)»* – небезпідставно належить другому підрозділу, який присвячений аналізу ідей гуманізму у педагогіці О. Духновича. На всіляку підтримку заслуговує домінанта аналітичної роботи М. П. Тимчик у цьому ракурсі (цитую): «Творча спадщина О. Духновича є одним із кращих зразків європейського

гуманістичного світогляду» (с. 158 тексту дисертації). Вважаємо, що можна вітати досить вдалу, на наш погляд, спробу дисертантки осмислити малодосліджений в історії педагогіки ще й такий ракурс: О. Духнович, не будучи дипломованим істориком, професійно застосовує контекстуальний підхід до історії Закарпаття, тобто осмислення відбувається у тісному взаємозв'язку з історією України-Русі (див. с.13 тексту автореферату, с. 166–168 тексту дисертації).

Нам імпонує авторське бачення постаті О. Духновича у контенті сучасної педагогіки, котре досить системно і цілісно представлено у четвертому підрозділі другого розділу дисертаційної роботи. На всіляке схвалення заслуговує, як нам видається, й намагання здобувачки відтворити ієрархію цінностей О. Духновича (табл.2, с.187–188) та узагальнити емпіричний матеріал, пов'язаний із результатами опитування вчителів-практикантів сучасних загальноосвітніх закладів відносно параметрів сприйняття постаті О. Духновича та самооцінних суджень щодо актуалізації його гуманістичних ідей (див. с. 199–202 тексту дисертації та Додаток Б).

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення дослідницею вельми актуальної теми, про творче використання сукупності загальнонаукових і спеціальних (на кшталт історико-ретроспективного, персоналітично-біографічного, пошуково-бібліографічного, проблемно-хронологічного) методів дослідження, що й дозволило досягти поставленої мети і розв'язати систему теоретичних і прикладних завдань дослідження.

Натомість у дисертаційній роботі є питання, які потребують пояснень і уточнення; мусимо вказати й на поодинокі недогляди у виконаному дослідженні.

1. Вважаємо, що дисертаційне дослідження набуло б збільшених ознак фундаментальності, якби поняття «етап» у історико-педагогічному контексті було б використано більш коректно. Так, у першому розділі роботи йдеться і про етапи історіографічних стадій, і про етапність у межах періодів життєвого та педагогічного шляху О. Духновича.

2. Потребує пояснення авторська позиція відносно наближеного до тотожного трактування проблематики національного і патріотичного виховання (див. с.12 тексту автореферату, підрозділ 2.3.2 дисертаційної роботи). Особливо з огляду на контент вітчизняної «Стратегії національно-патріотичного виховання» (2019 р.).

3. Не завадило б надати приклади не лише позиції мовознавців аргументуючи таке, (дещо категоричне, на наш погляд) судження відносно підходу закладеного О. Духновичем щодо етнодифенційовальної та етноформувальної ознак української (русинської) мови, адже дисертантка

стверджує, що такий підхід (цитую) «узгоджується з висновками та спостереженням вчених ХХ століття – педагогів, психологів, мовознавців, етнологів» (див.с.13 тексту автореферату; с. 191 тексту дисертації).

4. Нам видається некоректним формулювання у «Вступі» другого протиріччя, де зацентровано здебільшого не на оцінці педагогічної спадщини О.Духновича, а на особистості будителя карпатсько-українського народу (доречі, саме такий наголос зроблено у четвертому дослідницькому завданні та у третьому підрозділі першого розділу).

5. Вважаємо недостатньо вмотивованим використання конструкту «імідж знань» (див. с.14 тексту автореферату), як і переконливим твердженням про те, що одним із орієнтирів щодо творчого використання спадщини О. Духновича в сучасному освітньому середовищі слугує ідея«пріоритетності національного й релігійного виховання підростаючого покоління» (див. перший підрозділ другого розділу тексту дисертації).

У цілому ж стверджуємо, що наведені зауваження і побажання не є концептуальними. Дисертація М.П.Тимчик–завершене самостійне дослідження, що вписується у проблематику чинних галузевих програм, а набуті нові наукові результати в сукупності вирішують новопостале завдання загальної педагогіки та історії педагогіки.

Текст автореферату відбиває принципові положення дисертаційної роботи. За темою дослідження авторка опублікувала 14 наукових праць, з-поміж яких - 7 публікацій у наукових фахових виданнях України, 1 стаття–у зарубіжному науковому періодичному виданні, 5 доповідей у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Підсумовуючи зазначене наголошуємо: здобувачка виконала актуальне історико-педагогічне дослідження, яке відповідає вимогам Департаменту атестації кадрів МОН України до кандидатських дисертацій за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, досягла переконливих результатів і на цій підставі заслуговує та присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук

проф. Кічук Н.В.

Підпис доктора педагогічних наук, професора, декана педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету КічукН.В. засвідчую.

Нач. ВК

Г.М. Омельченко

Г.М. Омельченко